

Magyar királyi herceg két világ határán

Font Márta – Barabás Gábor: Kálmán (1208–1241).
Halics királya – Szlavónia hercege.
Budapest – Pécs, 2017. 201 oldal.

A Pécsi Tudományegyetemen oktató és kutató szerzőpáros jóvoltából egy olyan monográfiát vehet kezébe az olvasó, amely a fordulatokban gazdag 13. századi magyar történelem egyik legérdekesebb alakjának, Kálmánnak, II. András király másodszültött fiának az életútját követi végig. A munka mindenképpen hiánypótló, hiszen ahogyan arra a szerzők is felhívták a figyelmet, a magyar történetírás még az Árpád-ház uralkodóinak sem szentelt külön-külön monográfia-sorozatot, nemhogy a királyi család más tagjainak.

Az írás, mielőtt belefogna a herceg életének és intézkedéseinek a tárgyalásába részletesen szól azokról az írott forrásokról és tárgyi emlékekről, amelyekből Kálmán életútja rekonstruálható. A fellelhető forrásokon kívül a kötetben rendre helyet kapnak azok a munkák is, amelyek valamilyen módon Kálmán életének bizonyos szakaszait már feldolgozták. Arra is érdemes felhívni a figyelmet, hogy noha a kutatás eddig még nem jelentkezett teljes igényű életrajzi írással, a herceg életének bizonyos szakaszai iránt a tudományos igényű történetírás jelentős érdeklődést tanúsított, hiszen érintettségük okán mind a magyar, mind a külhoni, jellemzően lengyel, szlovák, ukrán, orosz és horvát historikusok megszólaltak már. Ezeknek a munkáknak az eredményeit a pécsi kutatók szervesen beépítették írásukba, így az olvasóközönség megismerheti a vonatkozó szakirodalmi vélekedéseket is.

A kötet alapvetően két részre tagolható, amely egyben a herceg különböző életszakaszait tárja elénk. Kálmán gyermekkoráról szóló, a Halics élen, illetve a Szepességben eltöltött időszak feldolgozása Font Márta munkája, akinek a tudományos érdeklődésében mindig is fontos szerepet játszott az Árpádok és Rurikidák kapcsolatainak feltárása. Ennek megfelelően a professzorasszony nemcsak Kálmánnak Halics élen eltöltött életszakaszára tér ki, hanem szélesebb kontextusban, nagyapjának, III. Bélának és apjának, II. Andrásnak a keleti irányú politikai céljai mentén elemzi az eseményeket. Az olvasó megismerkedhet azokkal a hatalmi tényezőkkel és genealógiai összeköttetésekkel is, amelyek egybefűzték az Árpád, Piast és Rurikida dinasztiákat. Az 1205-ben elhunyt Roman Msztyiszlavics után a “gazdátlanul” maradt Halics feletti

uralomból – amely a fejedelem halálával keletkezett hatalmi vákuum következtében kialakult dinasztikus érdekek ütközőpontja volt –, nemcsak a magyar király, II. András, hanem a Krakkót és Mazóviát uraló Piast fejedelmek is részt követeltek maguknak. Font Márta részleteiben is bemutatja a magyar-lengyel megegyezéshez vezető utat, a Szepességben megtartott találkozót, amelyet az alig hatéves Kálmán, illetve Fehér (Biały) Leszek leánya, Salomea között létesült házassággal pecsételtek meg a felek. Az ezt követő halicsi események részletes ismertetése után külön fejezetet kapott Kálmán és a Szepesség kapcsolatának alapos tárgyalása is.

A kötet második részét Barabás Gábor, a Pécsi Tudományegyetem fiatal kutatója jegyzi, aki eddig leginkább egyháztörténeti témájú munkáival hívta fel magára a figyelmet. Ugyanakkor a Kálmán herceget érintő kérdések sem kerültk el kutatói érdeklődését, hiszen a herceg titulátúráját és Viola opoli hercegnő kapcsolatát tárgyaló publikációi a közelmúltban láttak napvilágot. A szerző követve a kötet szerkesztési elveit, tematikus szerkezetben ismerteti Kálmán szlavóniai működését, amelyben nemcsak a hercegi székhely és udvartartás bemutatása, hanem a világi és egyházi szférát érintő intézkedéseinek széles forrásbázison alapuló ismertetése is helyet kapott. Az egyházi kérdések tárgyalásakor kiemelt figyelmet kapott Kálmán és István zágrábi püspök harmonikus kapcsolata, ugyanakkor a szerző nem hagyta figyelmen kívül a boszniai eretnekek kérdését és a hercegi és a pápai udvar között zajló élénk kapcsolattartást sem. Barabás Gábor arra is rávilágított, hogy Kálmán szlavóniai uralma nem függetleníthető a magyar királyi családon belül zajló konfliktusoktól, ennél fogva részletesen szól a herceg és testvérei, illetve apjuk között fennálló, nem minden esetben harmonikus kapcsolatáról, illetve Kálmánnak az Árpádok ausztriai dinasztikus vállalkozásában betöltött szerepéről és balkáni tevékenységéről. A kötet a Kálmán herceg számára tragikusnak bizonyuló Sajó-menti ütközet eseményeinek és hatásainak részletes bemutatásával zárul.

A könyv jól tagolt és könnyen olvasható, köszönhetően közérthető nyelvezetnek, illetve a megértést segítő térképeknek, illusztrációknak. A munka hiánypótló és naprakész, amelyet a szakma és minden, a középkori magyar történelem iránt érdeklődő egyaránt nagy örömmel forgathat.

Báling Péter